

Ræða um stefnu ríkisstjórnar í atvinnu-, fjárhags- og dýrtíðarmálum 1949

Bjarni Benediktsson – Stjórnsmál – Atvinnumál – Fjárhagsmál – Dýrtíðarmál – Húsnaðisvandamál – Skömmtnunarseðlar – Framsóknarflokkurinn – Alþýðuflokkurinn - 1949

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360

Ræður

Askja 4-2, Örk 9

©Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Hinn 2. júní s.l. lögðu ráðherrar Framsóknarflokksins fram í ríkisstjórninni skjal, þar sem þessir ráðherrar taka það fram að flokkur þeirra telji ástandið sé nú þannig í atvinnu-, fjárhags- og dýrtíðarmálum að enga bið þoli að gerður séu nýjar ráðstafanir til viðreisnar, til þess að koma í veg fyrir kreppu, atvinnuleysi og fjárhagslegt öngþveiti og leggja þeir til að gerðar verði ákveðnar ráðstafanir hér að lútandi, og Alþingi kallað saman til þess að koma þeim í framkvæmd. Í samræmi við yfirlýsingar okkar í ríkisstjórninn 15. júní s.l. og oftár viljum við taka fram það sem hér fer á eftir:

Í fyrsta lagi verður ekki á það fallist að ástandið í atvinnu- og fjármálum sé slíkt að nálgist öngþveiti eins og haldið er fram í skjalinu. Í atvinnumálum er ástandið þannig, að þjóðin hefir hin síðustu ár verið að eignast ný og afkastameiri framleiðslutæki en hún hefir nokkru sinni áður átt, og á það jafnt við í landbúnaði, sjávarútvegi, iðnaði og til flutninga á sjó og landi. Þessi aukning framleiðslutækjanna heldur enn áfram með fullum krafti, þar sem gerðar hafa verið ráðstafanir til kaupa á nýjum togurum og til meiri innflutnings á landbúnaðarvélum en nokkru sinni fyrr. Þá má einnig á það líta að enn sem komið er, er ekki um neitt almennt atvinnuleysi að ræða heldur hefir þvert á móti verið horfið að því ráði m.a. fyrir atbeina framsóknarmanna, að flytja inn til landsins erlent verkafólk svo hundruðum skiptir.

Í fjármálum er ástandið þannig að tekist hefir í ár, í fyrsta sinn um makkurt árabíl, að afgreiða greiðslu- hallalaut fjárlog að heita má. Er þetta mikið spor í rétta átt, og verður væntanlega til þess að draga úr lánsfjárþennslunni, sem orsakað hefir m.a. að undanförru dýrtíð

og erfiðleika. Í augnablikinu teljum við því ekki að meira verði aðgert af hálfu Alþingis á því sviði, heldur beri að vinna að framkvæmd þeirrar stefnu sem þegar hefur verið mörkuð. Ef svo óhamingjusamlega skyldi takast að síldveiði brigðist í sumar að miklu eða öllu leyti er það vitaskuld mál, sem gera þarf ~~XXXXX~~ skjótar og róttækjar ráðstafanir gegn, en slíkt ástand, sem þannig skapaðist yrði sannarlega ekki talin nein afleiðing af óeðlilegu ástandi í atvinnu- og fjárhagsmálum, heldur óvænt vandræði, sem taka yrði tillit til, þegar og ef það bæri fyrir.

Í dýrtíðarmálunum er hinsvegar hætta á ferðum. Vegna síhækkandi verðlags á innlendum neyzluvörum og á kaupgjaldi er svo komið, að fjórðungur útflutningsframleiðslunnar selst ekki fyrir kostnaðarverð, og fyrir hina 3/4 fæst aðeins verð, sem nægir til að staðfsemin geti barist í bökkum hagnaðarlaust, en með tapi ef eitthvað ber útaf. Bilið á milli kostnaðarverðs og söliverðs hefir nú um skeið verið brúað með framlögum úr ríkissjóði, til þess að koma í veg fyrir að framleiðslan stöðvaðist, og hefir Alþýðuflokkurinn beitt sér fyrir því að sú leið væri farin á meðan sá hluti útflutningsframleiðslunnar, sem stuðnings þarf, er þó ekki stærri en hann er nú. Hinsvegar hefir Alþýðuflokknum verið ljóst að allar hækkanir á neyzluvöruverðið og kaupgjaldi hlytu að torvelda að þessi leið væri fær mikið lengur vegna hinna þungu byrða sem þannig væru lagðar á ríkissjóð, og hann yrði ómegnugur að ráða við, ef þær ykjust nokkuð verulega frá því sem nú er, og gildir það einu niðurgreiðslu landbúnaðarvaranna og uppbæturnar á útflutninginn. Sömuleiðis hefir flokknum verið það ljóst að á meðan þetta ástand héldist í framleiðslustarfseminni væru kauphækkanir launþega í landinu almennt engin kjarabót, ef þessi hækkun yrði að takast frá þeim aftur, í einu formi eða öðru, til þess að halda framleiðslustarfseminni gangandi.

Þau nýju viðhorf og vandamál, sem nú eru framundan eru að okkar álitni aðallega tvennskonar. Í fyrsta lagi virðist nokkur hætta á, að vegna hækkads tilkostnaðar innanlands, muni framleiðslustarfsemin í landinu þurfa á meiri styrk að halda en hún hefur fengið að undanförrnu til þess að geta mætt hinum nýju hækkunum

í tilkostnaði.

Annars vegar er útlit fyrir fallandi verðlag á helztu útflutningsvörum okkar, sem þegar á þessu ári er orðið alltilfinnanlegt á freðfiskinum og virðist muni innan tíðar einnig ná til annarra afurða. Á þessari stundu teljum við þó af mörgum ástæðum hvorki rétt eða tímabært að grípa til róttækra aðgerða, né taka endanlega örlogaríkar ákvarðanir, sem auk þess væri óvíst um hvort og hvernig framkvæmanlegar væru svo að gagni yrðu, einfaldlega vegna þess að hvorugt þiggur nógu ljóst fyrir ennþá, hvorki afleiðingar hækkana á framleiðslukostnaði né lækkun afurðanna á erlendum markaði og mun ekki gera til fulls fyrr en farið verður að semja um sölu á framleiðslu næsta árs. Við teljum því ótímabært nú að ákvarða um róttækar ráðstafanir áður en frekari upplýsingar liggja fyrir og séð verður t.d. hvort ríkissjóður verður þess megnugur að jafna metin eða grípa verður til enn annarra aðgerða.

Aðaltillögur framsóknarmanna virðast vera að ráðast nú þegar til allsherjar niðurfærslu á vöruverði og kaupgjaldi eða til gengislækkunar. Á þetta getur Alþýðuflokkurinn ekki fallist af mörgum ástæðum. Í fyrsta lagi vegna þess, að tillogur framsóknarráðherranna eins og þær liggja fyrir verða ekki skildar á annan vegg en að þær hefðu í för með sér verulega kjararýrnun og þvingun í garð alþýðu manna og launastéttanna yfirleitt. Í annan stað af þeim ástæðum, sem áður eru taldar að enn er óvíst um afkomu ýmsra greina framleiðslustarfseminnar og því ekki tímabært að fara nú þegar út í ráðstafanir gegn því sem ekki er fyllilega vitað hvað er.

Í þriðja lagi er flokkurinn andvígur gengislækkun. Í fjórða lagi vill Alþýðuflokkurinn lýsa yfir því, að hann mun ekki styðja neinar róttækar ráðstafanir nema fyrir lægi vitneksja og verulegu stuðningur frá samtökum launamanna, bæði Alþýðusambandi Íslands og Bandalagi starfsmanna ríkis og bæjar um afstöðu þeirra til þessara aðgerða, og að þær yrðu ekki jafnharðan gerðar áhrifalausar af réttmætri andstöðu þessara aðila. Um aðrar

hjá okkur, að breyta verulega hlutfallinu milli neysluvöruinnflutningsins og innflutnings á fjárfestingarvörum þannig að innflutningur á neysluvörum verði aukinn, en dregið úr innflutningi á fjárfestingarvörum, þar sem á undanförunum árum hefir verið allvel séð fyrir innflutningi á þeim. Við teljum að að því beri að keppa, að aukinn verði til mikilla muna neysluvöruinnflutningur og á meðan skömmun á þeim vörum vari, en henni verði aflétt svo fljótt sem frekast er unnt, eigi menn þess kost að kaupa vörur þessar í samræmi við skömmunarseðlana, hvar sem þeir kjósa um land allt, og að skömmuninni afnuminni, hafi menn algerlega frjálst val til vörukaupanna. Í sambandi við viðskipta- og gjaldeyrismálin viljum við enn fremur taka fram, að við teljum að mikil lagfæring muni á þeim fást við myndun og festingu jafnvirðissjóðs Marshall-aðstoðarinnar, jöfnuð fjárlaganna og þar af leiðandi minni lánsfjárbenslu.

Við viljum sérstaklega ítreka þær yfirlýsingar okkar í ríkisstjórninni, að til úrbóta og undirbúnings síðari úrræðum, ef nauðsyn krefur, beri að stefna að því, að afgreiða raunverulega hallalaus fjárlög, að draga úr fjárfestingu og útlánsbenslu, þó miðað við það ófrávíkjanlega að ekki leiði til atvinnuleysis, og, að almenningur eigi þessi kost til þess að bæta kjör sín og aðstöðu, að fá keypta á landinu, við svo vægu verði sem unnt er, allar nauðsynjar sínar.

Í nýju skjali Framsóknarráðherranna frá 29./J(sic) s.l. er lagt til að náist ekki samkomulag um fyrrgreindar tillögur þessam ráðherra fyrir 10 ág. n.k. verði þingið rofið þá og efnt til nýrra kostninga 15. og 16. okt. n.k.

Við teljum áður nefndar tillögur framsóknarráðherranna hvergi anerta svo kjarna málsins, nema gengislækkunar- og verðhjöðnunartillögurnar, að þeirra vegna þurfi að hafa þessa málsmeðferð. Um sjálfa gengislækkunina og verðhjöðnunina er aftur það að segja, að enn er svo margt í óvissu þar að lútandi að vil teljum ekki rétt að flýta svo ksoningum, að ekki liggi ljóst fyrir kjósendum um hvað er kosið, en það getur það varla gert til

fulls ef kosið verður í haust, en varla er það ætlandi að framsóknarflokkurinn óski eftir að flyta kosningum svo mjög að grípa yrði til örþrifaráðstafana þegar að kosningum loknum, sem þjóðin hefði ekki áttað sti á áður að til þyrfti að taka. Við teljum því heppilegra að bíða með kosningarnar þar til á venjulegum tíma næsta vor og mætti þá vera að ýmislegt lægi ljósara fyrir kjósendum en nú, enda ekkert sem sérstaklega mælir með því að hafa kosningarnar nú í haust, en margt sem mælir á móti, eins og lýst hefir verið.

Framsóknarflokkurinn hefir einnig stungið upp á því, að þing yrði nú kallað saman í sumar í þeim eina tilgangi, að gera þá breytingu á stjórnarskránni að sérstöku stjórnlagabingi yrði falið að semja nýja stjórnarskrá, og síðan yrði þingið rofið og kosningar hafðar í haust. Til stjórnlagabingsins yrði eftir þessum tillogum kosið síðar og í einmenningskjördæmum t.d. 100 að tölju jafnmannmörgum og án allrar útjöfnunar á milli flokka. Alþýðuflokkurinn vill um þetta segja að hann telur útaf fyrir sig enga ástæðu til að öðrum en Alþingi verði falin afgreiðsla hinnar nýju stjórnarskrár, þar sem hvort eð er og hvernig sem til stjórnlagabings yrði kosið, áhrifa hinna sömu flokka mundi gæta líkt og áður. Hinsvegar telur hann kosningafyrirkomulag það sem upp á er stungið, alveg fráleitt, þar sem stærstu flokkunum, eða jafnvel einum flokki, yrði á þann hátt tryggð miklu hærri fulltrúatala á þinginu, en sem svaraði kjósendafjölda þeim, er á bak við stendur.

Niðurstaða okkar verður því sú, að við teljum engin fullnægjandi rök leiða til þess að efna til þingrofs og kosninga í haust heldur væri æskilegast að kosningar yrðu látnar fara fram á tilsettum tíma næsta ár. Við erum fúsir til samvinnu um öll þau atriði er um getur í skjali Framsóknarráðherranna frá 2/6 s.l. önnur en gengislækkun og verðhjöðnun, og teljum að þau mál muni liggja miklu ljósara fyrir í byrjun næsta árs, og að þau eigi að liggja ljóst fyrir áður en kosið verður, svo að kjósendur fái tækifæri til að gera sér sem bezta grein fyrir ástandinu áður en kosið er.

Við teljum vandamálin, sem fram undan eru, það þýðingarmikil

og örlagarík, hvernig svo sem þau kunna að þróast, að það sé mikill ábyrgðarhluti fyrir hvern þann flokk, sem nú dregur sig út úr stjórnarsamstarfinu til þess að forðast vandann.

Hinn 2. júní s.l. lögðu ráðherrar Framsóknarflokksins fram í ríkisstjórninni skjal, þar sem þessir ráðherrar taka það fram að flokkur þeirra telji ástandið sé nú þannig í atvinnu-, fjárhags- og dýrtíðarmálum að enga bið þoli að gerður séu nýjar ráðstafanir til viðreisnar, til þess að koma í veg fyrir kreppu, atvinnuleysi og fjárhagslegt öngþveiti og leggja þeir til að gerðar verði ákveðnar ráðstafanir hér að lútandi, og Alþingi kallað saman til þess að koma þeim í framkvæmd. Í samræmi við yfirlýsingar okkar í ríkisstjórninn 15. júní s.l. og oftár viljum við taka fram það sem hér fer á eftir:

Í fyrsta lagi verður ekki á það fallist að ástandið í atvinnu- og fjármálum sé slíkt að nálgist öngþveiti eins og haldið er fram í skjalinu. Í atvinnumálum er ástandið þannig, að þjóðin hefir hin síðustu ár verið að eignast ný og afkastameiri framleiðslutæki en hún hefir nokkru sinni áður átt, og á það jafnt við í landbúnaði, sjávarútvegi, iðnaði og til flutninga á sjó og landi. Þessi aukning framleiðslutækjanna heldur enn áfram með fullum krafti, þar sem gerðar hafa verið ráðstafanir til kaupa á nýjum togurum og til meiri innflutnings á landbúnaðarvélum en nokkru sinni fyrr. Þá má einnig á það líta að enn sem komið er, er ekki um neitt almennt atvinnuleysi að ræða heldur hefir þvert á móti verið horfið að því ráði m.a. fyrir atbeina framsóknarmanna, að flytja inn til landsins erlent verkafólk svo hundruðum skiptir.

Í fjármálum er ástandið þannig að tekist hefir í ár, í fyrsta sinn um nokkurt árabíl, að afgreiða greiðslu-
hallalaust fjárlog að heita má. Er þetta mikið spor í rétta átt, og verður vantanlega til þess að draga úr lánsfjárþennslunni, sem orsakað hefir m.a. að undanförru dýrtíð

og erfiðleika. Í augnablikinu teljum við því ekki að meira verði aðgert af hálfu Alþingis á því sviði, heldur beri að vinna að framkvæmd þeirrar stefnu sem þegar hefur verið mörkuð. Ef svo óhamingjusamlega skyldi takast að síldveiði briggist í sumar að miklu eða öllu leyti er það vitaskuld mál, sem gera þarf ~~XXXXX~~ skjótar og róttækjar ráðstafanir gegn, en slíkt ástand, sem þannig skapaðist yrði sannarlega ekki talin nein afleiðing af óeðlilegu ástandi í atvinnu- og fjárhagsmálum, heldur óvænt vandræði, sem taka yrði tillit til, þegar og ef það bæri fyrir.

Í dýrtíðarmálunum er hinsvegar hætta á ferðum. Vegna síhækkandi verðlags á innlendum neyzluvörum og á kaupgjaldi er svo komið, að fjórðungur útflutningsframleiðslunnar selst ekki fyrir kostnaðarverð, og fyrir hina 3/4 fast aðeins verð, sem nægir til að staðfsemin geti barist í bökkum hagnaðarlaust, en með tapi ef eitthvað ber útaf. Bilið á milli kostnaðarverðs og söliverðs hefir nú um skeið verið brúað með framlögum úr ríkissjóði, til þess að koma í veg fyrir að framleiðslan stöðvaðist, og hefir Alþýðuflokkurinn beitt sér fyrir því að sú leið væri farin á meðan sá hluti útflutningsframleiðslunnar, sem stuðnings þarf, er þó ekki stærri en hann er nú. Hinsvegar hefir Alþýðuflokknum verið ljóst að allar hækkanir á neyzluvöruverði og kaupgjaldi hlytu að torvelda að þessi leið væri fær mikið lengur vegna hinna þungu byrða sem þannig væru lagðar á ríkissjóð, og hann yrði ómegnugur að ráða við, ef þær ykjast nokkuð verulega frá því sem nú er, og gildir það einu niðurgreiðslu landbúnaðarvaranna og uppbesturnar á útflutninginn. Sömu leiðis hefir flokknum verið það ljóst að á meðan þetta ástand héldist í framleiðslustarfseminni væru kauphækkanir launþega í landinu almennt engin kjarabót, ef þessi hækkun yrði að takast frá þeim aftur, í einu formi eða öðru, til þess að halda framleiðslustarfseminni gangandi.

Þau nýju viðhorf og vandamál, sem nú eru framundan eru að okkar álit á aðallega tvennskönar. Í fyrsta lagi virðist nokkur hætta á, að vegna hækkaðs tilkostnaðar innanlands, muni framleiðslustarfsemin í landinu þurfa á meiri styrk að halda en hún hefur fengið að undanförrnu til þess að geta mætt hinum nýju hækkunum

í tilkostnaði.

Annars vegar er útlit fyrir fallandi verðlag á helztu útflutningsvörum okkar, sem þegar á þessu ári er orðið alltilfinnanlegt á freðfiskinum og virðist muni innan tíðar einnig ná til annarra afurða. Á þessari stundu teljum við þó af mörgum ástæðum hvorki rétt eða tímabært að grípa til róttakra aðgerða, né taka endanlega örlogaríkar ákvarðanir, sem auk þess væri óvíst um hvort og hvernig framkvæmanlegar væru svo að gagni yrðu, einfaldlega vegna þess að hvorugt þiggur nógu ljóst fyrir ennþá, hvorki afleiðingar hækkana á framleiðslukostnaði né lakkun afurðanna á erlendum markaði og mun ekki gera til fulls fyrr en farið verður að semja um sölu á framleiðslu næsta árs. Við teljum því ótímabært nú að ákvarða um róttakar ráðstafanir áður en frekari upplýsingar liggja fyrir og séð verður t.d. hvort ríkissjóður verður þess megnugur að jafna metin eða grípa verður til enn annarra aðgerða.

Aðaltillögur framsóknarmanna virðast vera að ráðast nú þegar til allsherjar niðurfærslu á vöruverði og kaupgjaldi eða til gengislökkunar. Á þetta getur Alþýðuflokkurinn ekki fallist af mörgum ástæðum. Í fyrsta lagi vegna þess, að tillogur framsóknarráðherranna eins og þær liggja fyrir verða ekki skildar á annan vegg, en að þær hefðu í för með sér verulega kjararýrnun og þvingun í garð alþýðu manna og launastéttanna yfirleitt. Í annan stað af þeim ástæðum, sem áður eru taldar að enn er óvíst um afkomu ýmsra greina framleiðslustarfsseminnar og því ekki tímabært að fara nú þegar út í ráðstafanir gegn því sem ekki er fyllilega vitað hvað er.

Í þriðja lagi er flokkurinn andvígur gengislökkun. Í fjórða lagi vill Alþýðuflokkurinn lýsa yfir því, að hann mun ekki styðja neinar róttakar ráðstafanir nema fyrir lagi vitneksja og verulegu stuðningur frá samtökum launamanna, bæði Alþýðusambandi Íslands og Bandalagi starfsmanna ríkis og þæjar um afstöðu þeirra til þessara aðgerða, og að þær yrðu ekki jafnarðan gerðar áhrifalausar af réttmætri andstöðu þessara aðila. Um aðrar

tillögur framsóknarmanna sem í umræddu skjali felast, óskum við að endurtaka nú skriflega það, sem við áður höfum margsinnis lýst yfir í ríkisstjórninni.

Við erum því mjög samþykkir að leitast verði við að draga úr rekstursútgjöldum ríkisins, gera framkvæmd skattalaganna einfaldari og öruggari og teljum að í því efni liggi fyrir merki- legar tillögur frá millipinganefnd í skattamálum, herða á verð- lagseftirliti og auka hráefnainnflutning til iðnaðarfyrirtækja eftir því sem mögulegt er, en við sjáum ekki að neitt af þessu hafi úrélita þýðingu í sambandi við lausn hinna miklu vandamála, sem nefnd hafa verið hér að framan og leiða til úrlausnar dýr- vandamállanna.

Lausn húsnæðisvandamálsins telur Alþýðuflokkurinn hins- vegar höfuðnaúðsýn og fagnar því, að Framsóknarflokkurinn vill nú ljá stuðning sinn til að leysa það mál. Í því sambandi vill Alþýðuflokkurinn alveg sérstaklega benda á auka byggingu verka- mannabústaða sem hann telur að best mundi leysa þann vanda. Stór- íbúðarskatt vill flokkurinn líka taka upp, þó að hann í því efni vilji ekki telja sig bundinn af frumvarpi Framsóknarmanna.

~~XX~~ Um að gera skömmtunar- seðlana að innflutningsleyfum eins og frumvarp Framsóknarmanna frá síðasta þingi fól í sér, og hér er lagt til, hefur áður verið lýst yfir af Alþýðuflokknum, að hann telur það enga lausn vand- ans og þar að auki berá í sér nýjar hættur, sem enginn óskar eftir. Alþýðuflokkurinn getur því ekki fallist á þessa tillögu. Hins- vegar var á síðasta þingi borið fram frumvarp af hálfu Alþýðu- flokksins um allvíðtaka breytingu á viðskiptafyrirkomulaginu, sem Framsóknarflokkurinn vildi þó ekki fallast á, en sem Alþýðu- flokkurinn telur enn sem fyrr að muni verða til mikilla bóta af samþykkt yrði. Nú eins og fyrr erum við reiðubúnir að ræða breyt- ingartillögur við frv., ef fram koma, en að höfuðstefnu til er þar mörkuð sú lína er við teljum heppilegt að fylgja í viðskipta- málum, á meðan ekki fast nægilegt fylgi til að taka upp aðalstefnu flokksins í þessum málum. Þá er einnig rétt að taka fram, að við teljum að ýmsu leyti heppilegt eins og nú er höfum háttað hér

hjá okkur, að breyta verulega hlutfallinu milli neysluvöruinnflutningsins og innflutnings á fjárfestingarvörum þannig að innflutningur á neysluvörum verði aukinn, en dregið úr innflutningi á fjárfestingarvörum, þar sem á undanförunum árum hefir verið allvel séð fyrir innflutningi á þeim. Við teljum að að því beri að keppa, að aukinn verði til mikilla muna neyzluvöruinnflutningur og á meðan skömmun á þeim vörum vari, en henni verði aflétt svo fljótt sem frekast er unnt, eigi menn þess kost að kaupa vörur þessar í samræmi við skömmunarseðlana, hvar sem þeir kjósa um land allt, og að skömmuninni afnuminni, hafi menn algerlega frjálst val til vörukaupanna. Í sambandi við viðskipta- og gjaldeyrismálin viljum við enn fremur taka fram, að við teljum að mikil lagfæring muni á þeim fást við myndun og festingu jafnvirðissjóðs Marshall-aðstoðarinnar, jöfnuð fjárlaganna og þarfleiðandi minni lánsfjárbenslu.

Við viljum sérstaklega ítreka þar yfirlýsingar okkar í ríkisstjórninni, að til úrbóta og undirbúnings síðari úrræðna, ef nauðsyn krefur, beri að stefna að því, að afgreiða raunverulega hallalaus fjárlög, að draga úr fjárfestingu og útlánsbenslu, þó miðað við það ófrávikjanlega að ekki leiði til atvinnuleysis, og, að almenningur eigi þessi kost til þess að bæta kjör sín og aðstöðu, að fá keypta á landinu, við svo vægu verði sem unnt er, allar nauðsynjar sínar.

Í nýju skjali Framsóknarráðherranna frá 29./J(sic) s.l. er lagt til að náist ekki samkomulag um fyrrgreindar tillögur þessum ráðherra fyrir 10 ág. n.k. verði þingið rofið þá og efnt til nýrra kostninga 15. og 16. okt. n.k.

Við teljum áður nefndar tillögur framsóknarráðherranna hvergi anerta svo kjarna málsins, nema gengislökkunar- og verðhjöðnunartillögurnar, að þeirra vegna þurfi að hafa þessa mála-meðferð. Um sjálfa gengislökkunina og verðhjöðnunina er aftur það að segja, að enn er svo margt í óvissu þar að lútandi að vil teljum ekki rétt að flyta svo ksoningum, að ekki liggi ljóst fyrir kjósendum um hvað er kosið, en það getur það varla gert til

fulls ef kosið verður í haust, en varla er það ætlandi að framsóknarflokkurinn óski eftir að flýta kosningum svo mjög að grípa yrði til örþrífaraðstafana þegar að kosningum loknum, sem þjóðin hefði ekki áttað sti á áður að til þyrfti að taka. Við teljum því heppilegra að bíða með kosningarnar þar til á venjulegum tíma næsta vor og mætti þá vera að ýmislegt lægi ljósara fyrir kjósendum en nú, enda ekkert sem sérstaklega mælir með því að hafa kosningarnar nú í haust, en margt sem mælir á móti, eins og lýst hefir verið.

Framsóknarflokkurinn hefir einnig stungið upp á því, að þing yrði nú kallað saman í sumar í þeim eina tilgangi, að gera þá breytingu á stjórnarskránni að sérstöku stjórnlagabingi yrði falið að semja nýja stjórnarskrá, og síðan yrði þingið rofið og kosningar hafðar í haust. Til stjórnlagabingsins yrði eftir þessum tillegum kosið síðar og í einmenningskjördæmum t.d. 100 að tölu jafnmannmörögum og án allrar útjöfnunar á milli flokka. Alþýðuflokkurinn vill um þetta segja að hann telur útaf fyrir sig enga ástæðu til að öðrum en Alþingi verði falin afgreiðsla hinnar nýju stjórnarskrár, þar sem hvort eð er og hvernig sem til stjórnlagabings yrði kosið, áhrifa hinna sömu flokka mundi gæta líkt og áður. Hinsvegar telur hann kosningafyrirkomulag það sem upp á er stungið, alveg fráleitt, þar sem stærstu flokkunum, eða jafnvel einum flokki, yrði á þann hátt tryggð miklu hærri fulltrúatala á þinginu, en sem svaraði kjósendafjölda þeim, er á bak við stendur.

Niðurstaða okkar verður því sú, að við teljum engin fullnægjandi rök leiða til þess að efna til þingrofs og kosninga í haust heldur væri æskilegast að kosningar yrðu látnar fara fram á tilsettum tíma næsta ár. Við erum fúsir til samvinnu um öll þau atriði er um getur í skjali Framsóknarráðherra frá 2/6 s.l. Önnur en gengislékkun og verðhjöðnun, og teljum að þau mál muni liggja miklu ljósara fyrir í byrjun næsta árs, og að þau eigi að liggja ljóst fyrir áður en kosið verður, svo að kjósendur fái tækifæri til að gera sér sem besta grein fyrir ástandinu áður en kosið er.

Við teljum vandamálin, sem fram undan eru, það þjóðingarmikil

og örlagarík, hvernig svo sem þau kunna að þróast, að það sé mikill ábyrgðarhluti fyrir hvern þann flokk, sem nú dregur sig út úr stjórnarsamstarfinu til þess að forðast vandann.

11

Hinn 2. júní s.l. lögðu ráðherrar Framsóknar-
flokksins fram í ríkisstjórninni skjal, þar sem þessir
ráðherrar taks það fram að flokkur þeirra telji ástand-
ið sé nú þannig í atvinnu- fjárhags- og dýrtíðarsálum
að enga við þoli að gerðar séu nýjar ráðstafanir til
viðreisnar, til þess að koma í veg fyrir kreppu, atvinnu-
leysi og fjárhagslegt öngveiti og leggja þeir til að
gerðar verði ákveðnar ráðstafanir hér að lúðandi, og
Alþingi kallað saman til þess að koma þeim í framvæð.
Í samræmi við yfirlýsingar okkar í ríkisstjórninni 15.
júní s.l. og oftár viljum við taka fram það sem hér fer
á eftir:

Í fyrsta lagi verður ekki á það fallist að á-
standið í atvinnu- og fjármálum sé slíkt að nælgist öng-
veiti eins og haldið er fram í skjalinu. Í atvinnu-
sálum er ástandið þannig að þjóðin hefir hin síðustu
ár verið að eignast ný og afkastameiri framleiðslutæki
en hún hefir nokkru sinni áður átt, og á það jafnt við
í landbúnaði, sjóvarútvegi, iðnaði og til flutnings á
sjó og landi. Þessi aukning framleiðslutækjanna heldur
enn áfram með fullum krafti, þar sem gerðar hafa verið
ráðstafanir til kaupna á nýjum togurum og til seiri
innflutnings á landbúnaðarvélum eny nokkru sinni áður.
Þá má einnig á það líta að enn sem komið er, er ekki
um neitt almenn atvinnuleysi að ræða heldur hefir þvert
á máti verið horfið að því ráði m.a. fyrir atvinnu
framsóknarmanna, að flytja inn til landsins erlent verka-
fólk svo hundruðum skiptir.

Í fjármálum er ástandið þannig að tekist hefir
í ár, í fyrsta sinn um nokkur árábil, að afgreiða
greiðsluhallalaus fjárlög að heita má. Þar þetta sikið
spor í rétta átt, og verður vantanlega til þess að draga
úr lánafjárbenslunni, sem arsakað h. fir m.a. að undan-
ferma dýrtíð og erfiðleika. Í augnablikinu teljum við
því ekki að seira verði sögert af hálfa Alþingis, á því
sviði heldur beri að vinna að frakkvæð þeirrar stefnu

sem þegar hefir verið mörkuð. Ef svo óhamingjusamlega skyldi takast að síldveiði brögðist í sumar að miklu eða öllu leyti er það vitaskuld mál, sem gera þarf skjótar og róttakar ráðstafanir gegn, en slíkt ástand, sem þannig skapaðist yrði sannanlega ekki talin nein afleiðing af óeðlilegu ástandi í atvinnu- og fjárhagasmálum, heldur óvænt vandræði, sem taka yrði tillit til, þegar og ef það bæri fyrir.

Í áyrðiðarmálunum er hinsvegar hætta á ferðum. Vegna síhækkandi verðlags á innlendum neyzluvörum og á kaupgjaldi er svo komið að fjórðungur útflutningsframleiðslunnar selst ekki fyrir kostnaðarverð, og fyrir hina $\frac{3}{4}$ fast aðeins verð, sem nægir til að starfsemin geti barist í bökkum hagnaðarlaust, en með tapi ef eitthvað ber útaf. Bilið á milli kostnaðarverðs og söliverðs hefir nú um skeið verið brúað með framlögum úr ríkissjóði, til þess að koma í veg fyrir að framleiðslan stöðvaðist, og hefir Alþýðuflokkurinn beitt sér fyrir því að sú leið vari farin á meðan sé hluti útflutningsframleiðslunnar, sem stuðnings þarf, er þó ekki stærri en hann er nú. Hinsvegar hefir Alþýðuflokknum verið ljóst að allar háttanir á neyzluvörum verði og kaupgjaldi hlytu að torveldi að þessi leið vari far mikið lengur vegna hinna þungu byrða sem þannig varu lagðar á ríkissjóð, og hann yrði ámeignugur að ráða við, ef þar ykjast nokkuð verulega frá því sem nú er, og gildir það einu niðurgreiðslu landbúnaðarvaranna og uppbaturnar á útflutningnum. Sömaleiðis hefir flokknum verið það ljós að á meðan þetta ástand héldist í framleiðslustarfseminni varu kaupháttanir leunþega í landinu almennt engin kjaraþót, ef þessi háttan yrði að takast frá þeim aftur, í einu formi eða öðru, til þess að halda framleiðslustarfseminni gangandi.

Þau nýju viðhorf og vandamál, sem nú eru framundan eru að okkar fliti aðallega tvennskunar, í fyrsta lagi virðist nokkur hætta á, að vegna háttans tilkostnaðar innanlands, muni framleiðslustarfsemin í landinu þurfa á

meiri styrk að halda en hún hefir fengið að undanförmu til þess að geta mætt hinum nýju hækkunum í tilkostnaði.

Annars vegar er útlit fyrir fallandi verðlag á helztu útflutningsvörum okkar, sem þegar á þessu ári er orðið alltilfinnanlegt á freðfiskinum og virðist muni innan tíðar einnig ná til annarra afurða. Á þessari stund teljum við þó af mörgum ástæðum hvorki rétt eða tímabært að grípa til róttækra aðgerða, né taka endanlega örlagaríkar ákvarðanir, sem auk þess væri óvíst um hvaðt og hvernig framkvæmalegar væru, svo að gagni yrðu einfaldlega vegna þess að hvorugt liggur nógu ljóst fyrir ennþá, & hvorki afleiðingar hækkunar á framleiðslukostnaði né lækku afurðanna á erlendum markaði og mun ekki gera til fulls fyrir en farið verður að semja um sölu á framleiðsu næsta árs. Við teljum því ótímabært nú að ákvarða um róttækar ráðstafanir áður en frekari upplýsingar liggja fyrir og séð verður t.d. hvort ríkissjóður verður þess megnugur að jafna metin eða grípa verður til enn annarra aðgerða.

Aðaltillögur framsóknarmanna virðast vera að ráðast nú þegar til allsherjar niðurfærslu á vöruverði og kaupgjaldi eða til gengislækkunar. Á þetta getur Alþýðuflokkurinn ekki fallist af mörgum ástæðum. Í fyrsta lagi vegna þess, að tillögur framsóknarráðherranna eins og þar liggja fyrir verða ekki skildar á annan veg, en að þær hefðu í för með sér verulega kjararýrnun og þvingun í garð alþýðumanna og launastéttanna yfirleitt. Í annan stað af þeim ástæðum, sem áður eru taldar að enn er óvíst um afkomu ýmsra greina framleiðslustarfseminnar og því ekki tímabært að fara nú þegar út í ráðstafanir gegn því sem ekki er fyllilega vitað hvað er.

Í þriðja lagi er flokkurinn andvígur gengislækkur ~~þessum ástæðum og því er óvíst um afkomu ýmsra greina framleiðslustarfseminnar og því ekki tímabært að fara nú þegar út í ráðstafanir gegn því sem ekki er fyllilega vitað hvað er.~~ ~~þessum ástæðum og því er óvíst um afkomu ýmsra greina framleiðslustarfseminnar og því ekki tímabært að fara nú þegar út í ráðstafanir gegn því sem ekki er fyllilega vitað hvað er.~~ Í fjórða lagi vill Alþýðuflokkurinn lýsa yfir því að hann mundi ekki styðja neinar róttækar ráðstafanir nema fyrir lægi vitneskja og verulegur stuðningur frá samtökum launamanna, bæði Alþýðusambandi Íslands og

Bandalagi starfsmanna ríkis og bæja um afstöðu þeirra til þessara aðgerða, og að þeir yrðu ekki jafnharðan gerðar áhrifalausar af réttmetri andstöðu þessara aðila. Um aðrar tillögur framsóknarmanna sem í umræðu skjali felast óskum við að endurtaka nú skriflega það, sem við áður höfum margsinnis lýst yfir í ríkisstjórninni.

Við erum því mjög samþykkir að leitast verði við að draga úr rekstursútgjöldum ríkisins gera framkvæmd ~~og~~ ~~talga~~ skattalaganna einfaldari og öruggari og teljum að í því efni liggi fyrir merki- legar tillögur frá millibingsnefnd í skattamálum, herða á verðlagseftirliti og auka hráefnainnflutning til ið- fyrirtækja eftir því sem mögulegt er, en við sjáum ekki að neitt af þessu hafi úrslita þýðingu í sambandi við lausn hinna miklu vandamála, sem hefnd hafa verið hér að framan og leiða til úrlausnar áyrðiðarvandamála.

Lausn húsnæðisvandamálsins telur Alþýðuflokkur- inn hinsvegar höfuðnaðsýn og fagnar því að Framsóknar- flokkurinn vill nú ljá stuðning sinn til að leysa það mál. Í því sambandi vill Alþýðuflokkurinn alveg sérstaklega benda á aukna byggingu verkamannabústaða sem hann telur að best mundi leysa þann vanda. Stóribúðaskatt vill flokkurinn líka taka upp, þó að hann í því efni vilji ekki telja sig bundinn af frumvarpi framsóknarmanna. Um að gera skammtunarseðlana að innflutningsleyfum eins og frumvarp framsóknarmanna frá síðasta þingi fól í sér, og hér er lagt til, hefir áður verið lýst yfir af Alþýðu- flokknum að hann telur það enga lausn vandans og þar að auki bera í sér fýsjar nýjar hættur, sem enginn óskar eftir. Alþýðuflokkurinn getur því ekki fallist á þessa tillögu. Hinsvegar var á síðasta þingi borið fram frumvarp af ~~hálfu~~ ~~Alþýðuflokksins~~ um allviðtaka breytingu á viðskipta- fyrir komulaginu, sem framsóknarflokkurinn vildi þó ekki fallast á, en sem Alþýðuflokkurinn telur enn sem fyr að muni verða til mikilla bóta af samþykkt yrði. Nú eins og fyrr erum við reiðubúinir að ~~XXX~~ ræða breytingartillögur

við frv., ef fram koma, en að höfuðstefnu til er þar mörkuð sú lína er við teljum heppilegt að fylgja í viðskiptamálum, á meðan ekki fast nægilegt fylgi til að taka upp aðalstefnu flokksins í þessum málum. Þá er einnig rétt að taka fram að við teljum að ýmsu leyti heppilegt eing og nú er högum háttað hér hjá okkur, að ~~þá~~ breyta verulega hlutfallinu milli neyðsluvöruiinnflutnings og innflutnings á fjárfestingarvörum þannig að innflutningur ~~á~~ neyðsluvörum verði aukinn, en áregið úr innflutningi á fjárfestingarvörum, þar sem á undanförunum árum hefir verið séð allvel fyrir innflutningi á þeim. Við teljum ^{af} að því beri að keppa að aukinn verði til mikilla muna neyðsluvöruiinnflutningur og á meðan að skömmun á þeim vörum varir, en henni verði aflétt svo fljótt sem frekast er unnt, eigi menn þess kost að kaupa vörur þessar í samræmi við skömmunarseðlana, hvar sem þeir kjósa um land allt, og að skömtuninni afnuminni, hafi menn algerlega frjálst val til vörukaupanna. Í sambandi við viðskipta - og gjaldeyrismálin viljum við enn fremur taka fram að við teljum að mikil lagfæring muni á þeim fást við myndun og festingu jafnvirðissjóðs Marshall aðstoðarinnar, jöfnuð fjárlaganna og þarafleiddandi minni lánsfjárbenslu.

Við viljum sérstaklega ítreka þar yfirlýsingar okkar í ríkisstjórninni, að til úrbóta og undirbúnings síðari úrræðum, ef nauðsyn kröfur, beri að stefna að því ~~á~~ afgreiða raunverulega hallalaus fjárlög, að draga úr fjárfestingu og útlánabenslu, þó miðað við það ófrávikjanlega að ekki leiði til atvinnuleysis og að almennigur eigi þess kost til þess að bata kjör sín og aðstöðu, að fá keypta á landinu, við svo vögu verði sem unnt er, aðilar nauðsynjar sínar.

Í nýju skjali framsóknarráðherranna frá 29./J s.l. er lagt til að náist ekki samkomulag um fyrrgreindar tillögur þessara ráðherra fyrir 10 ág. n.k. verði þingið rofið þá og efnt til nýrra kosninga 15. og 16. okt.

n.k.

Við teljum áður nefndar tillögur framsóknarráðherranna hvergi snerta svo kjarna málsins, nema gengiskrákkunar - og verðhjöðnunartillögurnar, að þeirra vegna þurfi að hafa þessa málsmeðferð. Um sjálfa gengiskrákkunina og verðhjöðnunina er aftur það að segja að enn er svo margt í óvissu þar að lútanði að við teljum ekki rétt að flýta svo kosningum að ekki liggi ljóst fyrir kjósendum um hvað er kosið, en það getur varla gert til fulls af kosið verður í haust, en varla er það ætlandi að Framsóknarflokkurinn óski eftir að flýta kosningum svo mjög að grípa yrði til örbrifaráðstafana þegar að kosningum loknum, sem þjóðin hefði ekki áttað sig á áður að til þyrfti að taka. Við teljum því heppilegra að bíða með kosningarnar þar til á venjulegum tíma næsta vor og mætti þá vera að ýmislegt lagi ljósara fyrir kjósendum en nú, enda ekkert sem sérstaklega malir með því að hafa kosningarnar nú í haust en margt sem malir á móti, eins og ljóst hefir verið.

Framsóknarflokkurinn hefir einnig stungið uppá því að þing yrði nú kallað saman í sumar í þeim eina tilgangi að gera þá breytingu á stjórnarskránni að sérstöku stjórnlagabingi yrði falið að semja nýja stjórnarskrá, og síðan yrði þingið rofið og kosningar hafðar í haust. Til stjórnlagabingsins yrði eftir þessum tillögum kosið síðar og í einmenningskjörðæmum t.d. 100 að tölu jafnmannmörgum og án allrar útjöfnunar á milli flokka. Alþýðuflokkurinn vill um þetta segja að hann telur útaf fyrir sig enga ástæðu til að öðrum en Alþingi verði falin afgreiðsla hinna nýju stjórnarskrár, þar sem hvort eð er og hvernig sem til stjórnлага þings yrði kosið, áhrifa hinna sömu flokka mundi gæta líkt og áður. Hinsvegar telur hann kosningafyrirkomulag það sem uppá er stungið alveg fráleitt, þar sem stærstuflokkunum, eða jafnvel einum flokki, yrði á þann hátt tryggð miklu hærri fulltrúatala á þinginu, en sem

svaraði kjósendafjöldi þeim, er á bak við stendur.

Niðurstaða okkar verður því sú að við teljum engin fullnægjandi rök leiða til þess að efna til þingrofs og kosninga í haust heldur verið eðlilegast að kosningar yrðu látnar fara fram á tilsettum tíma næsta ár. Við erum fúsir til samvinnu um öll þau atriði er um getur í skjali framsóknarráðgjafna frá 2/6 s.l. Önnur en gengislækjun og verðhjóðnun, og teljum að þau mál muni liggja miklu ljósara fyrir í byrjun næsta árs, og að þau eigi að liggja ljóst fyrir áður en kosið verður, svo að kjósendur fái tækifæri til að gera sé sem besta grein fyrir ástandinu áður en kosið er.

Við teljum vandamálin, sem fram undan eru, það þjófingarmikil og órlagarík, hvernig svo sem þau kunna að þróa, að það sé mikill ábyrgðarhluti fyrir þvern þann flokk, sem nú dregur sig út úr stjórnmálaráðgjafum til þess að forðast vandann.